FİİL CÜMLESİNİN NESNESİ MEFUL

المفعول به

Fiil cümlesinin nesnesine, bir başka ifadeyle "düz tümleç"e Arapçada "mef'ûlun bih", kısaca "mef'ûl" diyoruz. Türkçede yükleme "neyi, kimi" sorusu yöneltildiğinde alınan cevap "nesne"yi gösteriyor olsa da, Arapçada bazen bu yanıt "mef'ûlun bih" olmayabilir. Arapçada "mef'ûl"ü, biraz sıra dışı bir tanımla, şu şekilde tanımlamamız mümkündür:

Mef'ûl, fiil cümlesinde fiilden sonra gelen; başında herhangi bir harf-i cer bulunmayan, fâ'il veya zarf veya tamlayan olmayan *mansûb* isimdir.

Bir ismi fiil cümlesinde fâ'il olarak kullandığımızı göstermek için onu nasıl *merfû* halde kullanıyorsak, bir ismi mef'ûl olarak kullandığımızı göstermek için de o ismi mutlaka *mansûb* halde kullanırız.

Kural şu: Fâ‘il daima *merfû*; mef‘ûlun bih daima *mansûb*.

Örnekler:

شَرِبَ الطِّفْلُ الماءَ. (Çocuk, suyu içti.)

شَرِبَ : Mâzî fiil, 3. tekil şahıs, eril.
الطِّفْلُ : Özne (fâ‘il), merfû, ref alâmeti sondaki damme.
الماءَ : Nesne (mef‘ûl), mansûb, nasb alâmeti sondaki fetha.

كَسَرَ الأَطْفالُ الزّجاجَ. (Çocuklar, camı kırdı.)

كَسَرَ : Mâzî fiil, 3. tekil şahıs, eril.
الأَطْفالُ : Özne (fâ‘il), merfû, ref alâmeti sondaki damme.
الزّجاجَ : Nesne (mef‘ûl), mansûb, nasb alâmeti sondaki fetha.

فَحَصَ الطَبيبانِ المريضَ. (İki doktor, hastayı muayene etti.)

فَحَصَ : Mâzî fiil, 3. tekil şahıs, eril.
الطّبيبانِ : Özne (fâ‘il), merfû, ref alâmeti elif, çünkü ikil.
المَريضَ : Nesne (mef‘ûl), mansûb, nasb alâmeti sondaki fetha.

فَتَحَ المُعَلّمونَ النّافذةَ. (Öğretmenler, pencereyi açtı.)

فَتَحَ : Mâzî fiil, 3. tekil şahıs, eril.
المُعَلّمونَ : Özne (fâ‘il), merfû, ref alâmeti vâv, çünkü düzenli eril çoğul.
النّافذةَ : Nesne (mef‘ûl), mansûb, nasb alâmeti sondaki fetha.

كَتَبَتْ الطّبيبةُ الوَصْفَةَ. (Kadın doktor, reçeteyi yazdı.)

كَتَبَتْ : Mâzî fiil, 3. tekil şahıs, dişil.
الطّبيبةُ : Özne (fâ‘il), merfû, ref alâmeti sondaki damme.
الوصفةَ : Nesne (mef‘ûl), mansûb, nasb alâmeti sondaki fetha.

صَنَعَتْ البناتُ الطعامَ. (Kızlar, yemeği yaptılar.)

صَنَعَتْ : Mâzî fiil, 3. tekil şahıs, dişil.
البناتُ : Özne (fâ‘il), merfû, ref alâmeti sondaki damme.
الطّعامَ : Nesne (mef‘ûl), mansûb, nasb alâmeti sondaki fetha.

Fâ'il ile Mef'ûl'ün Yer Değiştirmesi

Fiil cümlesinin yapısı normalde fiil+fâ'il+mef'ûl biçimindedir. Burada fiilin başta kullanılma zorunluluğu olduğunu (eğer cümle fiil cümlesi olacaksa) biliyorsunuz. Fâ'ilin yeri normalde fiilden hemen sonradır. Bununla birlikte fâ'il ile mef'ûl, bazen vurguya bağlı olarak yer değiştirebilirler.

شَرِبَ الحَليبَ الطِّفْلُ. (Sütü, çocuk içti.)

شَرِبَ	: Mâzî fiil, 3. tekil şahıs, eril.
الحَليبَ	: Nesne (mef'ûl), mansûb, nasb alâmeti sondaki fetha.
الطِّفلُ	: Özne (fâ'il), merfû, ref alâmeti sondaki damme.

(Bu cümlede, yüklemin "içmek" fiili olması dolayısıyla fâ'ilin "çocuk" olduğu, hareke yanı sıra anlamca da açıktır.)

فَتَحَتْ البابَ الفتاةُ. (Kapıyı, genç kız açtı.)

فَتَحَتْ	: Mâzî fiil, 3. tekil şahıs, dişil
البابَ	: Nesne (mef'ûl), mansûb, nasb alâmeti sondaki fetha.
الفَتاةُ	: Özne (fâ'il), merfû, ref alâmeti sondaki damme.

(Bu cümlede, yüklemin "açmak" fiili olması dolayısıyla fâ'ilin "genç kız" olduğu, hareke yanı sıra anlamca da açıktır.)

رَسَمَ الصورَةَ تِلميذٌ. (Resmi, bir öğrenci çizdi.)

رَسَمَ	: Mâzî fiil, 3. tekil şahıs, eril
الصورةَ	: Nesne (mef'ûl), mansûb, nasb alâmeti sondaki fetha.
تلميذٌ	: Özne (fâ'il), merfû, ref alâmeti sondaki damme.

(Bu cümlede, yüklemin "çizmek" fiili olması dolayısıyla fâ'ilin "öğrenci" olduğu, hareke yanı sıra anlamca da açıktır.)

Fâ'il ile Mef'ûl Ne Zaman Yer Değiştiremez?

Tamamıyla bir mantık sorusudur ve cevabı da mantıkidir. Tahmin edeceğiniz gibi, fâ'ili mef'ûlden ayırt edebileceğimiz hiçbir alâmet yoksa, fâ'il olanın tek göstergesi normalde mef'ûlden önce geliyor oluşu (yani *fâ'ilin mef'ûle göre önceliği*) ise, bu durumda fâ'il olan sözcüğün mef'ûl olan sözcükten önce kullanılması zorunludur; bu iki öge ancak böyle bir durumda aslâ yer değiştiremez.

Öğrenme Çıktısı

3 Fiil cümlesinin nesnesi olan mef'ûlü tanıma ve fâ'il ile mef'ûlün yer değiştirip değiştiremediği durumları ayırt edebilme

Araştır/Tekrarla 3

1. ضَرَبَ عيسى موسى .

Bilin bakalım kim kimi dövdü? İsa mı, yoksa Musa mıdır döven? (İsa ve Musa'nın sonundaki elifi maksureler son harekenin görünmesini engelliyorlar!)

2. أَكْرَمَ مرتضى مصطفى .

Bilin bakalım, kim kime ikram etti? Mustafa mı, Murtaza mı ikram eden? (Bu cümlede de Mustafa ve Murtaza'nın sonundaki illetli harfler son harekenin görünmesini engelliyorlar!)

3. تَبِعَتْ منى ليلى . .

Bilin bakalım, kim kimi takip etti? Leyla mı, Munâ mı takip eden? (Bu cümlede Munâ ve Leylâ'nın sonundaki illetli harfler, son harekenin görünmesini engelliyorlar!)

4. أَخْبَرَتْ مصطفى ليلى . .

Bilin bakalım, kim kime haber verdi? Leyla mı, Mustafa mı haber veren? (Bu cümlede de Mustafa ile Leyla'nın sonundaki illetli harfler, son harekenin görünmesini engelliyorlar!)

5. عَرَفَ منى عيسى . .

Bilin bakalım, kim kimi tanıdı? Munâ mı İsa'yı tanıdı, yoksa İsa mı Munâ'yı tanıdı? (Bu cümlede İsa ve Munâ'nın sonundaki illetli harfler, son harekenin görünmesini engelliyorlar!)

İlişkilendir/Karşılaştır

Fiil cümlesinde fâ'il merfû, mef'ûl ise mansûbdur. Fiil cümlesinde merfû ve mansûb olan ögeleri, tekil, ikil ve çoğul isimlerin merfû ve mansûb olma durumları konusunda üçüncü bölümde gördüğünüz konularla ilişkilendiriniz.

Anlat/Paylaş

Arapça öğrenen arkadaşınızla "فَحَصَ الطَّبِيبانِ المريضَ." cümlesinin fâ'ilini eril-dişil ve tekil - ikil - çoğul şeklinde; mef'ûlünü ise eril-dişil şeklinde değiştirerek karşılıklı olarak cümleler kurunuz.